

Pozsony város címeréről

Napjainkban szemtanúi vagyunk annak, hogy a községek és a városok megújítják régi címerüket, rendszerint az illető helység fennállásának évfordulója alkalmából. Vannak városok, amelyek ezen felül könyvalakban is megjelentetik címerük keletkezésének történetét. Nem lesz talán érdektelen, ha bemutatjuk a régi koronázó város, Pozsony címerének történetét. Mielőtt azonban rátérnénk ennek részletesebb ismertetésére, néhány szót kell szólnunk a címerrel általában.

A címer eredete visszanyúlik egészen a XII. századig, a II. kereszties hadjáratokig, amikor egyes főurak lovagokból álló kísérettel indultak hadba és a címerjelvényeket a feudális hovatartozás felismerése tette szükségessé. Később a lovagi tornák által terjedtek el Európában a címerjelvények. A címer

kezdetben a harcosok felszerelésének a tartozéka volt, viselője csak fizikai személy lehetett. A történelem folyamán elvesztette eredeti jelentését és az azonosság jelképévé vált. Így kezdtek azután a városok is címerrel használni. Ezt vagy kiváltságlevél alapján, vagy pedig állandó használat révén, címerlevél — *armales* — nélkül szereztek. Pozsony városa *Zsigmond* királytól kapta a címerét 1436-ban.

A város címerlevelét 75x60,5 cm nagyságú pergamentre, kézzel írták. Gyönyörű és gazdag ornamentikus díszítéssel van ellátva. A címerlevél bal felső sarkában a 22x21 cm nagyságú címer látható. A baloldalon és a felső részén nagyon finom díszítés állatokat ábrázolt. A legújabb kutatás szerint ezt a díszítést *Michael* (Mihály) osztrák illuminátornak¹ tulajdonítják, aki az 1422—1450-es években dolgozott, főleg a Klosterneuburg-i kolostor számára.²

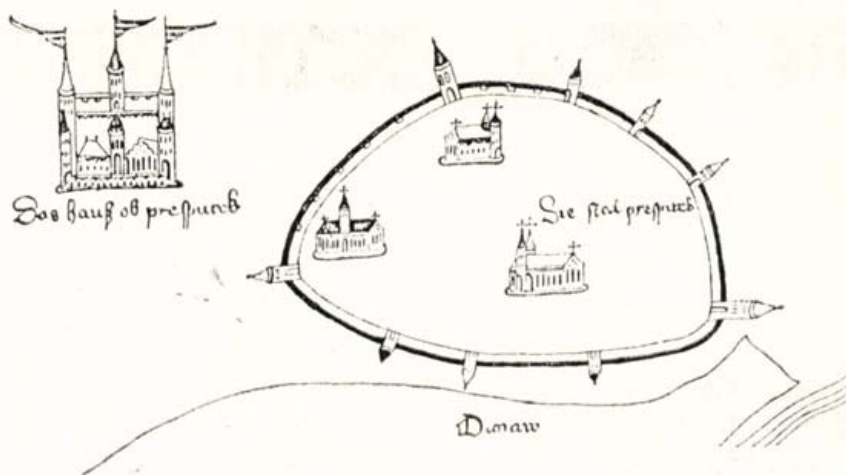
A pozsonyi címerlevélnek számottevő művészi és heraldikai értéke mellett van még egy különlegessége is, és pedig az, hogy egész Európában egyedül csak Pozsony városa készíttette el egyszerre két példányban a címerlevelét. Az egyik 1436. július 8-án, a másik pedig július 9-én kelt. A második példányt valószínűleg csak az 1900-as évek körül fedezték fel, mivel a régebbi szerzők nem említik. Első ízben *Varjú Elemér* számolt be róla. A heraldikusok egyik címerlevél hitelességét sem vonták kétségbe, a két példány — a dátum kivételével — teljesen azonos és ugyanannak a művésznek a keze munkájáról tanúskodik.

A címerlevelet egy nagy, sárga, 12 cm átmérőjű, függő pecsét zárja le. A pecsét első oldalán kétsoros, gótikus betűkkel körkörösén írt felirat látható: SIGISMVNDVS DEI GRATIA ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS AC HVNGARIE BOHEMIE DALMATIE CROATIE RAME SERVIE GALLICIE LODOMERIE COMANIE BVLGARIEQ REX ET LVXEM—BVRGENSIS HERRES és az ülő uralkodó képe az ország almájával és jogarral.

A címerlevél miniatűrje átkerült a címerpajzsra és ez lett Pozsony város címere: vörös mezőből, ezüst színű várfalból és három toronyból áll. A vörös színű tetőn (valamivel sötétebb mint a mező vörös színe) két arany golyó és a kapuban arany, félig

¹ Főleg a középkorban a könyveket festett kezdőbetűkkel, kis képekkel díszítő művész.

² Radocsay D.: Gótikus magyar címerlevelek. (Művészettörténeti Értesítő, 1957, 4. sz. 280—281. old.)

Pozsony XV. századi térképe (A Reider-tete bambergi térképgyűjteményben.)

leeresztett rácsozat van. A közölt címer leírásában szereplő erődítmény, várfal megtalálható az 1302-ből származó legrégebbi pozsonyi pecséten is, ahol még a következő felirat is olvasható: SIGILLVM CIVITATIS POSONIENSIS. Meg kell jegyeznünk, hogy a legrégebbi pozsonyi pecsét még nem jelentett címert, ez csupán a város jelképe volt a címer használatát megelőző időben.

A pozsonyi városi múzeumban látható pecsétnyomók a XIV—XVI. századból várfalat is ábrázolnak. Ez arra utal, hogy már a XIII. század első felében Pozsony, illetve a váralja védőfallal volt körülvéve. Ezt később *Mária Terézia* bontatta le. Ez a körülhatárolt városrész külön privilégiumot élvezett.

Pozsony város jelképének fejlődésében fontos határkövet jelent a XV. század. Ettől az időtől kezdve, pontosan 1436. július 8-tól számítjuk a város címerének keletkezését. Ekkor kapta Zsigmond magyar király és római császártól a címerlevelet — az armálest — ami igen becses heraldikai emlék.

Magát a címerlevél eredeti latin szövegét nem közöljük, annak terjedelmes volta miatt. Ez is mint általában minden ilyen királyi okirat, a szokásos uralkodói ranggal kezdődik: „NOS SIGISMVNDVS DEI GRACIA ROMANORVM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS AC HVNGARIE BOHEMIE DALMACIE...”

Kivonatossan és nagyon szabadon fordítva a lényeges rész így hangzik:

Mi, Zsigmond Isten kegyelméből mindenkor felséges római király és a Magyar, Cseh, Dalmát stb. országok királya mindazoknak tudtul adjuk ezen levél által akiket illet, hogy a mi császári és királyi fenségünk jónak találta mindazt adni és adományozni, ami a hűségesekeket szaporítja, az uralkodó nagylelkűségét a nép között magasztalja... Mindent mérlegelve és nem kevésbé a jelenlévő hűségese Rameys István bíró és Ach Henrik és Pachard Miklós, valamint Pozsony városunk polgárainak legalázatosabb és tiszteletteljes kérésére... figyelembe véve a polgárok hűségét és érdemeit, akik a nemrég történt nyugtalanságok idején, amikor néhány cseh és morva betört országunk északi részébe, fosztogatott és megkísérelte Pozsony városunkat elidegeníteni, Fenségünk mellé álltak Pozsony városának megvédésében, ... ezért különleges és jelentős kegyelemben kívánjuk részesíteni és tudtukra adni bőkezű és önkéntes jóindulatunkat.”

Ezután a címerlevél és a pecsét leírása következik, majd így folytatja: „... és ezzel a pecséttel, valamint a hasonló módon kiállított címerlevéllel elismerést nyer a megváltoztathatatlan bizonyosság és igazság, ... ezen kívül elrendelem és engedélyezem Pozsony városom polgárainak és azok örököseinek, hogy fegyvereiken, mint fegyverjeleket a zászlókon, a hajó vitorláin, az ágyukon vagy a sátrakon és más akármilyen, az ő rangjuknak megfelelő aktusoknál viselhessék és használhassák.”

A címerlevél és a címer elvesztették ugyan jogi erejüket, de a három bástyatorony azóta is jelképe maradt Pozsony városának.

Vörösmarty Géza